

Kirjoittelua jankohdan jälkeen raittiustyötä koskevassa lainsäädännössä on tapahtunut muutoksia. Vuonna 1988 valtakunnallisten raittiuserjestöjen avustaminen siirtyi valtion budjetista Raha-automaattiyhdistyksen voittovaroista rahoitettavaksi. Lehdistön syytökset siitä, että puolueiden (ja muidenkin) raittiuserjestöjen toimintaa rahoitetaan yhteisistä verovaroista, ovat menettäneet perustansa; raittiuserjestöjen yhteiskunnalta saaman tuen määrä kun on jatkossa sidottu kansalaisten pelihaluun kehitymiseen. Vuoden 1989 alussa voimaan tulleessa raittiuserstölain muutoksessa on raittiuserlautakunnan asettamisvelvoite lehdistön vaatimusten mukaisesti kumottu.

Yhtään raittiuserliikkeen vuonna 1984 esittämistä alkoholipoliittisista vaatimuksista ei ole tähän mennessä toteutettu huolimatta siitä, että kulutuksen kasvu on osoittautunut pysyväksi. Alkoholipoliittista sääntelyä on päinvastoin lievennetty muun muassa anniskeluoikeuksien määrää voimakkaasti lisäämällä (Stenius & Österberg 1988, 281).

Missä mennään?

Näyttää siltä, että julkisella sanalla ja erityisesti maan johtavan valtakunnallisen päivälehdien kirjoittelulla¹ on ollut vaikutusta siihen, että raittiuserliike joutuu tänä päivänä kamppailemaan ennätyksellistä alkoholin kulutusta ja aiempaa vapaamielisempää kansalaismielipidettä vastaan heikommista asemista käsin kuin raittiuserstölain voimaantulon jälkeen vuonna 1984. Tuoreen esimerkin asiasta antaa Helsingin sosiaalilautakunnan — lakkautetun raittiuserlautakunnan perillisen — ehdotus viinin myynnin aloittamisesta koeluonteisesti maito- ja elintarvikekaupoissa (HeSa 10. 2. 89). Raittiuserlautakunta tuskin olisi päättänyt vastaavanlaiseen kannanilmaisuun. Ehdotus on ristiriidassa paitsi vallitsevan lainsäädännön myös alko-

¹Helsingin Sanomien rooli oli keskeinen myös Mies 2000 -ohjelmaan liittyvän julkisen keskustelun viritäjänä ja suuntaajana (ks. Maasilta 1987, 24).

holikomitean toimenpidesuosituksen kanssa.

Alkoholikomitean mietintö on nostanut osan raittiuserliikkeen neljän vuoden takaisista alkoholipoliittisista vaatimuksista uudelleen ajankohtaiseksi. Komitea ei ota kantaa keskiolutkysymykseen, mutta ehdottaa A-oluen laimentamista. Ehdotukset yritysten alkoholiedustusmenojen vähennyskelpoisuuden sekä verottoman turistiviinan tuonnin rajoittamisesta löytyvät sellaisenaan komiteamietinnöstä (1989, 149—150). Alkoholikomitean sinänsä varovaisiksi luonnehdittujen esitysten tie käytännön toimenpiteiksi voi olla kivinen tilanteessa, jossa alkoholipoliittikan liberalisointia kannattava kansalaismielipide on voimistunut (Komiteamietintö 1989, 45). Perusteellisen ja laajat kansalaispiirit kattavan alkoholipoliittisen keskustelun käynnistäminen onkin tarpeen, mikäli Maailman terveysjärjestölle annetut lupaukset kulutuksen kääntymisestä laskuun vuosituhatlukuun loppuun mennessä (ks. Stenius & Österberg 1988, 277) on tarkoitus lunastaa.

Kirjallisuus

Alkoholin kulutus kasvoi 3,5 prosenttia. Helsingin Sanomat 11. 1. 1989

Kirsi, Tapio: Raittiuserstön arkea, päihdehuollon juhlaa ja raittiuserliikkeen krapula. Tutkimus viikko- ja aikakauslehtien raittiuser- ja päihdekirjoittelusta vuonna 1984. Tampere: UKK-instituutti, 1989

Maasilta, Mari: Mies 2000 -ohjelman vastaanotto julkisuudessa. Tampere: UKK-instituutti, 1987

Piispa, Matti & Kirsi, Tapio: Raittiuserstön muodot ja merkitykset. Tutkimus lehdistön raittiuserkirjoittelusta. Vammala 1986

Sosiaalilautakunta Helsingissä haluaa viinin maitokauppaan. Helsingin Sanomat 10. 2. 1989

Stenius, Kerstin & Österberg, Esa: WHO:n alkoholitaivoite ja Pohjoismaat. Alkoholipoliittikka 53 (1988): 6, 274—282

Yhteiskunnan muutos ja alkoholipoliittikka. Vuoden 1987 alkoholikomitean mietintö. Komiteamietintö 1989:1. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 1989.

Tapio Kirsi

Kulttuurista, vapaudesta ja alkoholismista

Kirjoitin artikkelissani ”Työmiehen vapauden logiikka etsimässä” (Tiimi 5/1987) mm. seuraavasti: ”Alkoholismi voidaan nähdä alkoholistisen alakulttuurin ja emokulttuurin välisen suhteen ilmentymänä. Sille on ominaista irtisanoutuminen emokulttuurin arvoista ja arvojärjestelmistä. Mutta irtisanoutuminen tapahtuu emokulttuurin, ei alakulttuurin ehdoilla. Vapauden logiikka

on tämän vuoksi enemmän tai vähemmän harhainen.”

Alakulttuurilla, jota alkoholistit elämäntavallaan ilmentävät, en tarkoita tilataidetta tai mitään muutakaan vastaavaa. Olkoonkin, että ryypäminen vaativimmillaan edellyttää melkoisia elämisen taitoja, joskus jopa siinä määrin, että se muuttuu lähes taiteeksi. Tätä taustaa vasten on vaikea ymmärtää Pertti Alasuutarin rinnas-

tusta Ilta-Sanomien pakinoitsijan ja oman kulttuurikäsittekseni samankaltaisuudesta. Viittaus arvoihin ja arvostusjärjestelmiin tarkoittaa luonnollisesti sitä, että myös moraalialakulttuurissa on erilainen kuin emokulttuurissa. Moraalin määritelmäksi voitaneen hyväksyä arvojen järjestelmä ja arvostusjärjestelmä, jonka pohjalta elämää arvioidaan. Lyhyesti sanottuna moraalilla on siis yhteiskunta ihmisen sisällä, kuten mm. Emile Durkheim asian ilmaisee. Asia tulee ymmärrettäväksi kaiketi vasta silloin, kun vielä todetaan, että arvo on se, mitä ihminen yrittää saavuttaa ja/tai säilyttää.

Miksi sitten hallinnan ja itsekkyyden siirtäminen muille ja ulkoisille elineidoille ei vapauta edes juomiseen? Se ei vapauta siksi, että ryypyporukoissa vallitsee varsin pitkälle viety työnjako alkoholin ja elämisen edellytysten hankinnan suhteen. Siirtyminen alkoholistiseen alakulttuuriin merkitsee myös yhteiskunnan kontrollin lisääntymistä, ja tämä aiheuttaa osaltaan sen, että juomiselle haettu tila ei suinkaan kasva vaan kapenee. Tämänkaltaisen johtopäätös on tehtävissä mm. Lasse Murrin tutkimuksista. Mutta hän onkin kerännyt aineistonsa osallistuvaa havainnointia käyttäen, jolloin on mahdollista pureutua niihin monikerroksisiin ilmiöihin, jotka alkoholistista alakulttuuria säätelevät ja jotka muunlaisin tutkimusmenetelmin jäävät havaitsematta.

Kysymys on siis siirtymisestä yhdenlaisesta työnjaosta ja vastuunkantamisesta toisenlaiseen työnjakoon ja vastuunkantamiseen, eikä tämä vapauta ihmistä millään muotoa. Se, että elämäntavan keskeiseksi sisällöksi tulevat alkoholin hankinta ja nauttiminen, ei puolestaan kerro mitään muuta kuin sen, että alkoholista on tullut keskeinen tarvetyydytyksen väline, jonka avulla muihin tavoitteisiin pyritään. Alkoholistille alkoholin käyttö ei ole irrationaalista toimintaa, enkä myöskään ole sellaista väittänyt. Alkoholisti toteuttaa alkoholiriippuvuuttaan alistaen muut tavoitteensa sille, siinä kaikki. Oikean ja väärän tai hyväksymisen ja hylkäämisen kysymykset Alasuutarin kuvaamassa muodossa eivät artikkelissani ole tilaa saaneet, eivätkä ne myöskään kuulu tutkimustyön luonteeseen.

Moralismilla päähän!

Silloin kun mielekkäitä vastauksia esitettiin kysymyksiin ei ole tarjottavissa, näyttää olevan tapana lyödä kysyjään jokin leimaajan itsensä halventavana tai epäpäteväksi osoittavana pitämä leima, tässä tapauksessa moralistin leima. Tämä ei ole uutta. Aiemmin käsitelin sitä, mitä moraalilla on, ja kun en tiedä, minkä sisällön Alasuutari käsitteelle moralismi antaa, tyydyn vain toteamaan: yhteiskuntatieteissä tutkija on aina osa tutkimuskohdet-

taan, ei vähempää eikä enempää.

Alkoholismi on jatke "normaalille" alkoholin käytölle muussakin kuin kulttuurisessa mielessä. Ehkä tämän vuoksi tutkimuksissa odottaisi etsittävän myös alkoholismia estäviä tai sitä edistäviä tekijöitä ja lainalaisuuksia. Näinhän ei kuitenkaan tähänastisissa kulturalistisissa tutkimuksissa ole ollut. Päihdehuoltojärjestelmä ja hoitojärjestelmä yleensä eivät kaipaa siis ohjeita vaan tietoa alkoholismista myös kulttuurisena ilmiönä.

Otsikoidessani kirjoitukseni "...alkoholiongelmaisten puolesta", kysymys oli paljolti siitä, että ymmärtävällä lähestymistavalla alkoholismiin (tarkoiton tutkimusmenetelmää) olisi todennäköisesti saatavissa alkoholismien kehityksestä tietoa, joka esimerkiksi sosioteknisin tutkimusmenetelmin katoaa yleistysten ja itsestäänselvyysien alle.

Lopuksi

Viime vuonna toteutettiin pakkohoito päätös alle 30 päihdeongelmaisen kohdalla. Vastaavasti arviolta 70 000 ihmistä haki eri hoito- ja huoltojärjestelmistä apua alkoholin liikakäyttönä ilmeneviin elämänongelmiinsa. Silloin kun alkoholiongelmainen hoito- ja huoltotyössä kohdataan, ei pohdita ensimmäiseksi sitä, pitäisikö ongelma luokitella lääketieteelliseksi, kulttuuriseksi vai sosiaaliseksi. Ensimmäinen tehtävä on tarjota apua ihmiselle, joka sitä hakee.

Varsin kummallinen on edellä olevaa vasten väittämä tarpeesta "hoitaa" kaikki erilaisuus pois yhteiskunnasta. Pakkohoitotapauksissa tavallisin syy oli joko kanssaihmissiin tai ongelmaiseen itseensä kohdistuva jo toteutunut tai uhkaava väkivalta, ei suinkaan yhteiskunnan tarve sosiaalista. Silloin kun etsitään elämäntapoja yhdenmukaistavia ja kulttuuria yksilotteiseksi muuttavia voimia, on päähuomio syytä suunnata johonkin muuhun kuin päihdehuoltojärjestelmään.

Artikkelinsa alussa Alasuutari kieltää painettua kirjoitaneensa. Saattaa olla. Samalla hänen olisi ollut syytä todeta, että hän ei ole myöskään lukenut artikkeliani, jossa hänen tutkimuksellaan "Työmiehen elämäntarina ja alkoholismi" on vähäinen, mutta ei silti merkityksetön roolinsa. "Lähiöravintola"-tutkimus ei ole artikkelissani mukana, ja "älykkökeskustelu" koen siinä määrin vieraaksi, etten siihen ole osallistunut.

Saatuani jonkinlaisen palautteen kohta jo kahden vuoden takaiseen artikkeliini on ilmeisesti syytä olla tyytyväinen. Se, ettei palaute vastaa esitettyihin kysymyksiin, on jo toinen asia. Inhimillistä ja keskustelun luonteeseen kuuluvaa kaiketi sekini. Aiheetta enempään.

Markku Hyttinen